Græsning med husdyr

Halvkulturarealer som enge, heder og overdrev kan kun bevares ved den behandling, der skete gennem de gamle driftsformer. I dag er græsning genindført på mange arealer som led i naturpleje.

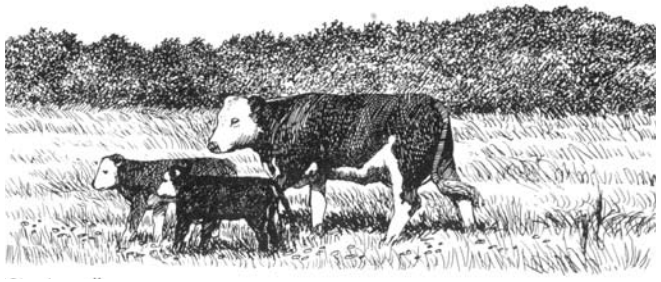

"Skovkvæg"

Kvæg er velegnet til naturpleje. Kvæget æder helst græsser og bryder sig ikke om bittert smagende blomster som f.eks. smørblomst. Desuden græsser de f.eks. ikke lige omkring kokasserne. Derved får en del planter lov til at blomstre til gavn for blomsternes og insekternes formering.

På statens arealer bruges en særlig udviklet "skovrace", som er krydsningsdyr mellem 2 danske malkeracer og 9 forskellige kødkvægracer. Det er hårdføre dyr tilpasset græsning på naturprægede jorder året rundt. På Molslaboratoriet bruges små langhårede kreaturer af Gallowayracen, indført fra Skotland, og de har samme egenskaber.

Enkelte steder i Mols Bjerge bruges heste til naturpleje. Hestene er bedre end kvæg og får til at æde Bølget Bunke, den almindeligste græsart på de åbne bakker.

Molslabatoriet

Velkommen til Mols Bjerge

Mols Bjerge er et af Danmarks storslåede landskaber. Følges de bugtede grusveje og stier ind i området, vil man opleve en afvekslende natur med tæt skov og åben hedebakker med vidt udsyn over Molslandets kyst. Gennem fredninger, opkøb og målrettet pleje er Mols Bjerge nu sikret som naturområde.

Praktiske oplysninger: Ophold og færdsel til fods er tilladt:
- på de offentligt ejede arealer,
- på veje og afmærkede stier,
- på udyrkede arealer, der ikke er indhegnet,
- på stranden.
- På private arealer er der kun adgang fra kl. 7 til solnedgang.

Ridning: Ridning er tilladt på offentlige veje og på ridestier. Stierne er ikke afmærkede, men de er lette at se i landskabet.

Hunde: Hunde skal holdes i snor.

Er du gangbesværet: På grund af terrænforholdene er en del af vandrestierne ikke egnede til kørsel med barnevogne og kørestole. Men området er velforsynet med veje, som året rundt giver gode adgangsmuligheder til store dele af arealet.

Offentlige trafikforbindelser: Buslinie fra Århus (Rønde) og Ebeltoft kører gennem Femmøller og stopper bl.a. ved P-pladsen overfor Femmøller Efterskole. De lokale busser kører rundt om Mols Bjerge og til Helgenæs.

Information: Besøg Miljøministeriets besøgscenter ved Øvre Strandkær. Foldere fås ved alle større veje ind i området eller via hjemmesiden skovognatur.dk

Administration: De statsejede arealer administreres af Skov- og Naturstyrelsen, Kronjylland. Information og naturpleje på privatejede fredede arealer varetages af Syddjurs Kommune.

Folderen er udarbejdet i samarbejde mellem Syddjurs Kommune og Skov- og Naturstyrelsen, Kronjylland, tlf. 86 45 45 00 eller 86 36 24 10. Hjemmeside: www.skovognatur.dk

● Mols Bjerge

"Vandreture" er en serie foldere over udvalgte naturområder. De kan fås på biblioteker og turistbureauer, samt ved indgangene til mange af områderne.
Se også www.skovognatur.dk

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen

- forvalter statsejede skove og andre naturområder i hele landet
- tager ved driften hensyn til befolkningens friluftsliv, produktion af træ og beskyttelse af natur- og kulturværdier.

Skov- og Naturstyrelsen forvalter 190.000 ha skov- og andre naturområder

033-0806 (revideret 2008) Grafisk tilrettelægning og kort: Parabole. Tegninger: Poul Andersen. Tryk: Scanprint A/S. Denne trykssag bærer det nordiske miljømærke Svanen. Licensnr. 541 006

Mols Bjerge

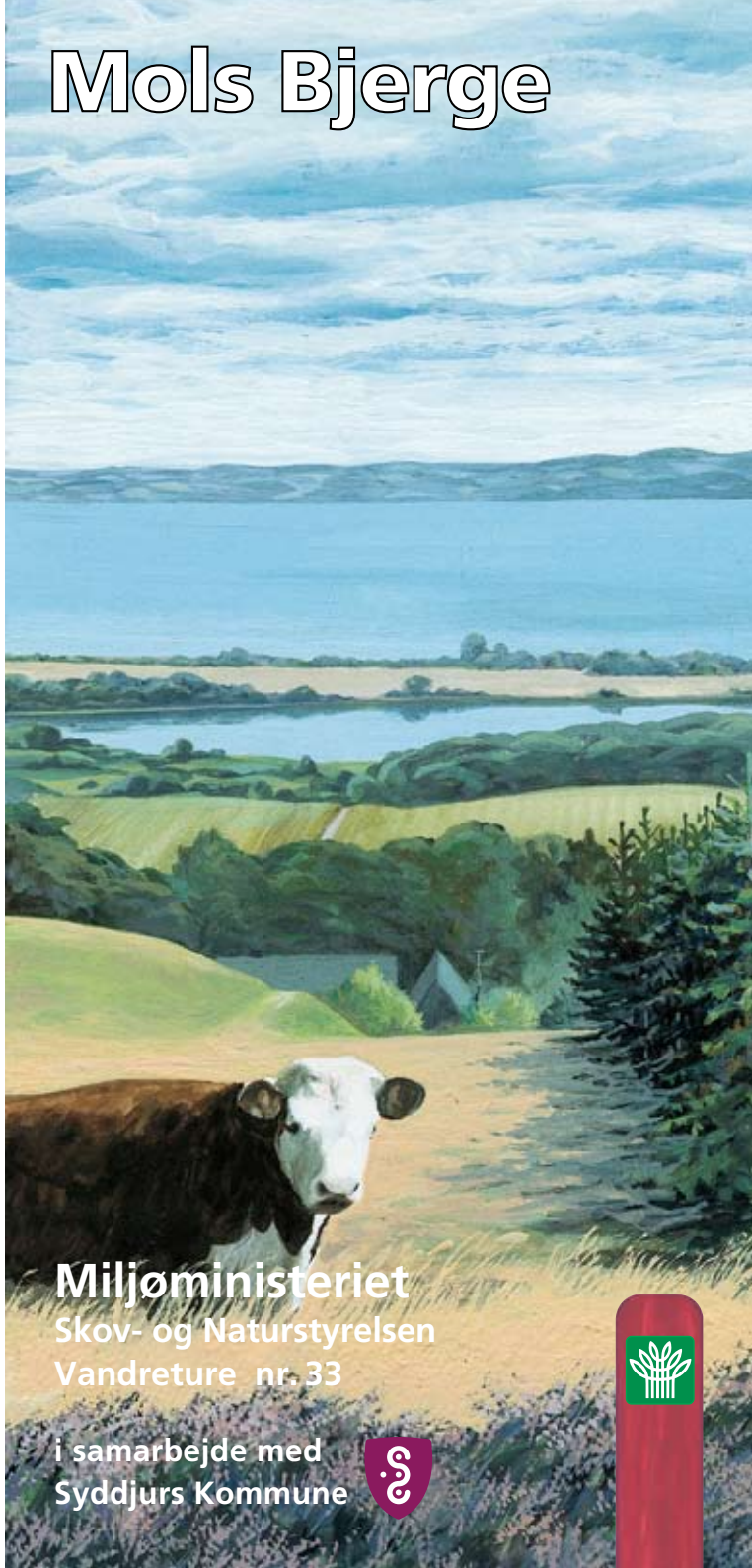

Miljøministeriet
Skov- og Naturstyrelsen
Vandreture nr. 33

i samarbejde med
Syddjurs Kommune

Landskabet

Mols Bjerge blev skabt i slutningen af den sidste istid, hvor store istunger skød sig frem sydfra op gennem Ebeltoft og Kalø Vig. Mols Bjerge er dannet af det materiale af sand og sten, som istungerne skubbede op imellem sig og ismasserne på Djursland. De største bakker er israndsbakkerne mod vest bygget op af smeltevandssand og grus. Agri Bavnehøj er med sine 137 m den højeste.

De mange huller og lavninger mellem bakkerne er dødishuller, som opstod da begravede isklumper smeltede og fik sand og grus til at falde sammen omkring sig.

Smalle kløfter og dybe dale er dannet af smeltevand og regnvand, som gennem årtusinder er løbet gennem bakkerne ned mod havet.

Siden stenalderen har Mols Bjerge hævet sig 3 meter. Det betyder, at tidligere havbund nu er blevet til fladt land foran de gamle stenalderskrænter mange steder langs kysten. Skrænterne ses særligt tydeligt på østsiden af bjergene langs Ebeltoft Vig.

Helligkilde

Mols Bjerge og mennesket

Gravhøje og gamle agre vidner om menneskers brug af Mols Bjerge gennem årtusinder.

Sammenlignet med andre steder i landet falder der kun lidt nedbør i Mols Bjerge. Samspillet mellem et tørt klima, en sandet jordbund og et kuperet terræn har haft stor betydning for agerbrugets udvikling.

Uden menneskets indflydelse ville Mols stadig være dækket af egeskov, men allerede i stenalderen begyndte man at rydde skoven for at dyrke jorden. De lette jorder i bjergene var til at bearbejde med den tids redskaber. Dyrkningsformen var svedjebrug, hvor man efter få års dyrkning flyttede fra de udpinte jorder og lod dem springe i krat og skov igen for at tage nye arealer under plov. De udyrkede arealer blev benyttet til græsning.

Fældning af træer til bygninger og brændsel samt græsning med husdyr betød, at skovene på Mols efterhånden forsvandt. I 1688 var der kun 3 små skove tilbage. Resten var overdrev, krat og hede med mindre dyrkede agerfelter.

Trehøje

Bronzealderens landbrugsdrift var baseret på et stort dyrehold, og bronzealderhøjene som Trehøje og Stabelhøjene har ligget i åbne overdrevslandskaber, skabt af græssende dyr.

Fra jernalderen bliver bosætning mere permanent. Spor af bopladser og agersystemer er fundet ved Toggerbo og Trehøje.

Højryggede agre

Mange steder i Mols Bjerge ses tydelige striber af højryggede agre, f.eks. ved Trehøje. Agrene er opstået i løbet af middelalderen, efter hjulploven blev taget i anvendelse. Den var tung at håndtere og vende med, deraf de lange agerfelter.

Mols Bjerge blev ret tidligt opgivet som landbrugsområde. Allerede i begyndelsen af 1700-tallet ophørte agerbruget på de dårligste arealer. Aftagende dyrkning og græsning betød fremgang for lyngen. Krattene udviklede sig til løvskov, og nye krat udviklede sig. Men landskabet fremstod fortsat skovfattigt.

I 1881 afholdt Dalgas det første plantningsmøde, som blev starten på nåletræsepoken på Mols.

Naturen

Mols Bjerges afvekslende landskab giver levesteder for mange vilde planter og dyr.

Typisk for Mols er de lys- og varmekrævende dyre- og plantearter, der lever på de tørre, sandede, solrige bakker og skrænter. Det er blomster som kobjælde, tjærenellike og gul evighedsblomst. Sommerfugle, mange andre insekter og de vekselvarme dyr som firben og hugorme hører også til her.

Fugle og pattedyr er også rigt repræsenteret, mest iøjnefaldende er mejser, spætter og rovfugle. Ræv, hare og rådyr ses ofte.

Højryggede agre

Enebær

Den mest iøjnefaldende af de typiske planter på de tørre skrænter er enebæren. Den findes mange steder på Mols på heder og overdrev, enten som krat eller som enlige buske, lave, brede eller høje søjleformede.

Enebæren hører sammen med græssende husdyr. Dens frø spirer bedst, efter at frøet er trådt i jorden. Dens stikkende nåle, og dens store indhold af stærkt smagende æteriske olier beskytter den mod de græssende dyr.

Eg

Egen har været det dominerende træ i fortidens skove på Mols. Egen har sandsynligvis overlevet i små forgnavede krat, hvorfra den har bredt sig igen, efter at driften blev ændret. Den danner i dag mange større og mindre krat.

Skovbjerg – naturskov

Flere arealer er udlagt som naturskov, hvor naturen får lov til at udvikle sig uden menneskelig indblanding.

Naturpleje

Et vigtigt mål med fredningen af Mols Bjerge er at bevare de åbne landskaber. For at nå dette mål må der udføres naturpleje, da hede, overdrev og eng er opstået ved menneskets brug af arealerne.

Mols Bjerge

Signaturforklaring

- Offentlig vej
- Skovvej, motorkørsel ikke tilladt
- Skovvej, motorkørsel tilladt
- Sti
- Vækstgrænse
- Dige
- Fredningsgrænse
- 50 Højdekurve med højdeangivelse
- Å

Statsejede arealer:

- Sø
- Bebygget område
- Have
- Løvskov
- Nåleskov
- Eng
- Strandeng
- Overdrev
- Mose
- Dyrket mark
- Statsejet ejendom

- Parkering
- Anbefalet busvej
- Besøgscenter
- Offentlig badestrand
- Primitiv overnatningsplads
- Toilet
- Handicapvenlig badebro
- Gravhøj
- Vandreruter

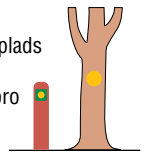

Agri
Agri Kirke
Agri-dyssen
Stabel Høje
Bavne-gård
Bavnehøjvej
Agri Bavnehøj
Molsbjergvej
Kirkestien
Basballe
Femmøller
Kjerris Mølle
Lyngsbækgård Plantage
Tømmerkær
Femmøller Strand
Femmøller Å
Århus Plantage
Stenhøjevej
Den Italienske Sti
Besøgscenter
Molslaboratoriet
Øvre Strandkær
Strandkærvej
Stald
Strandkær Strand
Ebeltoft Vig
Hålen
1907
1850
Børrebjerg
Låddenbjergvej
Låddenbjerg
Bisgyde Høj
Langbjerg
Tremose-gård
Tremosevej
Skovbjerg
Provstgård
Poskær Stenhus
Knebel
Knebel plantage
Ting-hulen
Hellig-kilde
Lyngbjerg
Toggerbo
Troldhul
Bogens
Bogensholm
Bogens Sø
Bogens Strand
Provstskovvej
Tre-høje
Solballegård
Elbjerg
Viderup
Vistoft
Vistoft Kirke
Fuglsø
Helgenæs
Karpenhøj Natur- og Friluftsgård

Signaturforklaring

Privatejede arealer:

- Marker
- Skov
- Eng
- Overdrev
- Mose
- Privat ejendom

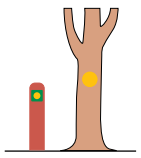

1 ha
0 1000m 2000m

Mols Bjerge til fods

Man får den bedste oplevelse af områdets natur ved at færdes til fods. Fra parkeringspladserne kan der vælges afmærkede vandrestier, eller man kan blot følge skovveje og stier gennem terrænet.

Femmøller

Fra parkeringspladsen ved busstoppestedet fører en afmærket sti op over den stejle skrænt ind i Mols Bjerge. Der er mulighed for rundture af forskellige længder, eller man kan fortsætte ad "Den Italienske Sti", der fører til Molslaboratoriet og Øvre Strandkær.

Molslaboratoriet

Molslaboratoriet ejes af Naturhistorisk Museum i Århus. Det bruges som feltlaboratorium af forskere og studerende ved universiteter og læreanstalter. Foldere, der kan tages fra folderkasser ved stiernes start, fortæller om de afmærkede ture på Molslaboratoriets areal. På flere lokaliteter kan man også få oplysninger via mobiltelefon.

Øvre Strandkær

Øvre Strandkær er Miljøministeriets ejendom. Her er en udstilling og herfra styres skovdistriktets kvægbesætning på ca. 200 dyr, som bruges til naturpleje på Mols og Helgenæs.

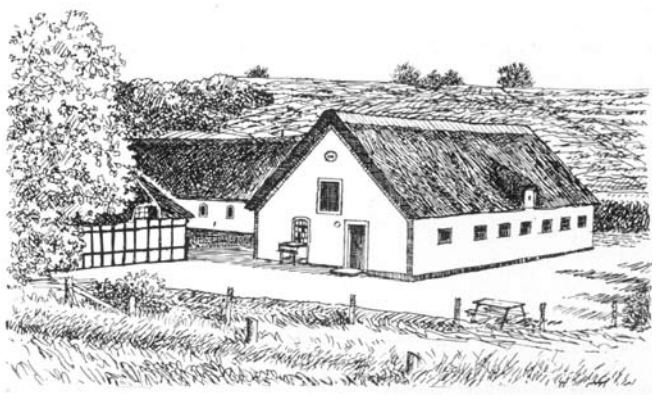

Øvre Strandkær besøgscenter

Skovbjerg

På Skovbjerg vokser gammel egeskov, som har udviklet sig fra resterne af oprindelige egekrat. Skoven er et af de få og nok det største af krattene, der igennem århundreder har gennemlevet opdyrkningsperioder, hugst og græsning i Mols Bjerge.

Skoven får lov til at udvikle sig som naturskov, d.v.s. uden forstlige indgreb, hvor især de udgåede træer danner levested for huleboende fugle, samt mange insekter og svampe.

Ved stranden

Gemt i skoven langs kysten er der parkeringsplads og toilet. Stranden er en lav sandkyst egnet til badning. Fra parkeringspladsen fører en afmærket rute op over den stejle kystskrænt og gennem de gamle enebærkrat, forbi kvægstaldene.

Toggerbo

Fra parkeringspladsen ved Toggerbo fører en afmærket sti gennem skoven til Trehøje. Toggerbo er kendt som bosted fra jernalderen. Fra Trehøje fører stien forbi Helligkilde. Helligkilden har været søgt helt ind i dette århundrede på grund af sit helsebringende vand.

Trehøje

Trehøje er med sine 127 m det næsthøjeste punkt i Mols Bjerge. De tre store bronzealderhøje har givet navn til området, der rummer en gruppe på i alt 22 gravhøje. Fra toppen er der vid udsigt ned langs Jyllands kyst, over Molslandet og nordpå over Ebeltoft til Hjelm og Jernhatten.

De åbne arealer er domineret af bølget bunke. Et spinkelt græs, der i juli, august danner en rødviolet bølgende flade og i vinterperioderne står som gyldne flader i solen. Middelalderens agersystemer anes som lave volde eller striber i græsset omkring højene.

Tinghulen

Fra parkeringspladsen fører en afmærket sti ad skovveje til Tinghulen. Tinghulen er et af de største dødishuller på Mols – navnet hentyder til, at der skal have været tingsted for de tre sogne, hvis grænser mødes i Tinghulen.

Turen videre til Trehøje går i kanten af Vistoft Plantage, der er en af de første nåletræsplantninger i Mols Bjerge, plantet af sognets bønder i fællesskab.

Agri Bavnehøj

Agri Bavnehøj er med sine 137 m det højeste punkt i Mols Bjerge. Fra toppen er der vid udsigt over Molslandet med omgivende bugter og vige. De tætte nåletræsplantager omkring toppen er under udtynding og senere afdrift i overensstemmelse med fredningsbestemmelserne.

Turen går over Bavnehøjene, forbi Ridehesten og retur gennem Molboernes "hovedstad" Agri eller mod øst og tilbage af den gamle kirkesti fra Femmøller til Agri Kirke.

Fuglsø

Turen går gennem hedearealet ned til den gamle bøgeskov ved Fuglsø Vig.

Agri Baunehøj

Knebel Plantage

Området og stien benyttes meget af skoler, børnehaver og andre med interesse for aktiv brug af skoven.